

Seleucia

Sayı X - 2020

Olba Kazısı Serisi

Seleucia X

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Merih Ereğ
Doç. Dr. Deniz Kaplan
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Figen Çevirici Coşkun
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Muammer Ulutürk
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yeğin
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: 10

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarımı

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginkultursanat.com
e-mail: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Parkur Form Ofset Matbaacılık
Merkez San. Sit. 1341. Cad. No: 45
İvedik OSB, Yenimahalle - Ankara
Sertifika No: 42235

Dağıtım

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı 10 | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis

Fikret K. Yegül
9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzüzan Caman
35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in The Light of Two Examples from The Museum of Silifke

Emel Erten
57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde

Lale Yılmaz - Halil Sözlü
75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz
97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce
127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile

Ölü Gömme Gelenekleri
Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period Tombs of Phocaea

Sabri Arıcı
155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir Mezar Steli

A Hellenistic Grave Stele from Mersin Museum
Ulus Tepebaş - Handegül Canlı
185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme Cam Buluntuları
Early Roman Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak
203

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped Tunnels in Pontos Region

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut
227

Bingöl Şerevdirin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock Settings of Bingöl Şerevdirin Plateau

Sırrı Tiryaki
251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Defnesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church

Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak
269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseler
The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz
297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir Patera
A Terracotta Handled Paterra with Ram Head from Miletus (Ionia)

Reyhan Şahin
329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Trygiph-Metope Friezes from the Tarsus Museum

Gamze Evgen
355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
Some Observations on the Excavations in the Monastery of Olba

Murat Özyıldırım
375

Kitap Tanıtımı
Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity

Emel Erten
389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir Kemik Objeleri

Halil Özkan
395

PRAEFATIO

Seleucia Dergisi'nin 2020 yılı sayısını sizlere sunarken bunun dergimizin onuncu sayısı olduğunu da hatırlatmaktan mutluluk duymaktayız. Kısıtlı mali olanaklarımıza karşın, meslektaşlarımızın çalışmalarıyla bize verdikleri destek sayesinde aralıksız on yıl boyunca Seleucia'yı size ulaştırabildiğimiz için gururluyuz. Dileğimiz, Seleucia'nın yayın hayatını gelecekte de sürdürebilmesi ve eski çağ kültürleri ve uygarlıkları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların değerlendirmelerini, sonuçlarını nice yıllar boyunca sizlere sunmaya devam etmesidir. Bizi bugünlere taşıyan gelmiş geçmiş tüm sayıların yazarlarının, hakemlerinin, bilim kurulu üyelerinin ve yayıncılarının verdikleri emek için şükranlarımızı sunuyor; bizi her aşamada yüreklediren okuyucularımızın da Seleucia'nın bugünlere ulaşmasındaki katkılarını unutmuyoruz.

Bu sayımızda her biri değerli meslektaşlarımız tarafından kaleme alınan on altı ayrı makaleye yer vermekteyiz. Bunlar, seramikten, cama; mimarlık ve plastikten, numizmatik ve gliptiğe Anadolu coğrafyasının sunduğu verilerin incelendiği çalışmalardır.

Seleucia bir yandan onuncu sayısı yayınlamakta olmasının mutluluğunu yaşamaktayken; diğer yandan da editörlerimiz Prof. Dr. Fikret Yegül ve Prof. Dr. Diane Favro'nun kazandıkları büyük başarıyı da sizlere duyurmak isteriz. Onların Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity başlıklı kitapları, ABD'de Amerikan Yayıncılar Birliği (AAP) tarafından verilen ve yıl içinde yayınlanan 700-800 kitabın yarıştığı PROSE Excellence büyük ödülünü 2020 yılında kazanan beş yapıttan biri seçildi; aynı zamanda kendi kategorisinde de birinci oldu. Söz konusu kitapla ilgili tanıtım yazısını Seleucia'nın bu sayısında bulabilirsiniz. Editörlerimizi hem böylesine değerli bir yapıtı bilim dünyasına kazandırdıkları için, hem de kazandıkları seçkin ödül nedeniyle candan kutluyor ve başarılarının devamını diliyoruz.

Seleucia'nın onuncu sayısını sizlere sunarken, bu sayıda çalışmalarını bizimle paylaşmayı tercih ettikleri için öncelikle yazarlarımıza teşekkür ederiz. Dergimize sunulan çalışmaları titizlikle inceleyen; sahip oldukları birikimi kıymetli önerileriyle paylaşan hakemlerimizin katkısı bizim için unutulmazdır. Son olarak da bu sayının yayına hazırlanmasında emeği geçen grafiker İsmet Filizfidanoğlu'na ve Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları sahipleri Şükrü Devrez ve Engin Devrez'e şükranlarımızı sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

PREFACE

While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. Despite financial limitations, we are proud to have published ten issues, one each year, without any interruptions, a feat made possible with the invaluable support of our colleagues. We wish that *Seleucia* will endure and continue to publish issues containing valuable works on ancient cultures and civilizations for years to come. We would like to express our gratitude to all the contributors, referees, scientific committee members, and publishers of past and present issues, as well as to our readers for their continuous support and encouragement.

In this issue there are sixteen articles documenting and evaluating pottery and glass material, sculpture, numismatics, glyptics, and epigraphic evidence from archaeological sites in Anatolia.

In addition to the appearance of *Seleucia*'s tenth issue, we would like to announce that the book *Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity* by our editors Prof. Dr. Fikret Yegül and Prof. Dr. Diane Favro received the Prose Excellence Award from the Association of American Publishers (AAP) as the top reference book of 2020, chosen from among over 800 publications. You will find a review of the book within this issue of *Seleucia*. We would like to congratulate our editors for their success and thank them for presenting such a valuable account on Roman architecture and urbanism, including notably a lengthy chapter on the architecture of Asia Minor.

Finally, we wish to express our gratitude for our contributors and meticulous referees who worked hard for this issue as well as to graphic designer İsmet Filizfidanoğlu and our publishers Şükrü Devrez and Engin Devrez of Bilgin Culture and Art Publications.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler

Emel Erten*

Öz

Bu çalışmada Silifke Müzesi koleksiyonunda yer alan iki cam çubuk bağlamında Roma camcılığında cam çubukların yayılımları, tipleri ve işlevleri ele alınmaktadır. Silifke Müzesi tarafından yapılan kazılarında ele geçen iki cam çubuğun mezar buluntusu oldukları müze envanter kayıtlarınca doğrulanmaktadır. Bu kayıtlarda, eserlerden birinin Seleucia buluntusu olduğu belirtilmekte; diğeri için ise sadece “mezar buluntusu” denmektedir. Böylece Roma İmparatorluğu’nun Batı ve Roma topraklarında saptanan örnekleriyle ve çeşitli tipleriyle iyi tanınan bir grubu oluşturan cam çubukların coğrafi yayılımları içinde Dağlık Kilikia’nın da yeri olduğunu söz konusu Silifke Müzesi örnekleri göstermektedir. Ancak, bu çalışmada asıl amaç, Silifke Müzesi örnekleri ışığında cam çubukların Roma yaşantısındaki işlevleri konusunda görüş ve öneriler sunmaktır.

Anahtar Sözcükler: Cam Çubuklar, Cam Öreker, Roma Camcılığı, Dağlık Kilikia, Seleucia ad Calycadnum.

Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in The Light of Two Examples from The Museum of Silifke

Abstract

The aim of this work is to discuss the distribution, typology, and functions of glass rods in the Roman world within the context of two examples in

* Prof. Dr. Emel Erten, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Emniyet Mahallesi, Abant 1 caddesi, no 10/2d, Yenimahalle/Ankara, TÜRKİYE. E-posta: emel.erten@hbv.edu.tr orcid no: 0000-0002-3295-3610

the Museum of Silifke's collection. One was found in a tomb in Seleucia ad Calycadnum in 1975 during the excavations conducted by the museum. The other is recorded in the museum's inventory as from a grave, possibly again in Seleucia ad Calycadnum. These artifacts confirm the presence of glass rods in Rough Cilicia which also occur in both the Eastern and Western regions of the Roman Empire.

The main objective of this study is to expand the discourse current literature about the functions of Roman glass rods by articulating alternative suggestions based on the present archaeological data and examples from the Museum of Silifke.

Keywords: Glass Rods, Glass Distaffs, Roman Glass, Rough Cilicia, Seleucia ad Calycadnum.

Giriş

Silifke Müzesi koleksiyonunda bulunan iki cam çubuk, Roma camcılığının iyi tanınan nesnelерinin birer temsilcisidir¹. Bunlardan biri (müze env. no. 1647) tümüyle korunmuş olması bakımından öne çıkmaktadır (Lev. 1-2). Söz konusu eserin Silifke'de 1975 yılında Müze Müdürlüğü tarafından yapılan nekropolis kazısında ele geçtiği müze kayıtlarında yer almaktadır. Çubuk, zeytin yeşili rengindeki cam ipliğinin önce bir uça halka, sonra burmalı bir değnek halinde biçimlendirilmesi; diğer uca da kuş biçimli masif cam parçanın (Lev. 3) uygulanmasıyla oluşturulmuştur. Çubuğun halka ucunun altında yine masif camdan küresel (sıcakken üst kısmından düz bir yüzeye bastırılarak düzlenmiş) bir disk bulunmaktadır (Lev. 4). Değnek kısmındaki burmalar altta ve üstte ince, ortada daha kalın halde işlenmiştir² (Lev. 5). Eserin toplam uzunluğu 18.4 cm.'dir. Burmalı değnek kısmı 11.5 cm. uzunluktadır; alttaki halkanın çapı ise 3 cm.'dir.

---

1 Her iki cam çubuk da daha önce ayrıntılı olarak tanımlanmıştır: Erten 2018, 74-75, kat. no.26, lev. X (a); 100-101, kat. no. 37.

2 Bu spiralli dekorasyonun cam henüz sıcakken uzunlamasına burularak oluşturulduğu ya da yine uzunlamasına yivleri bulunan bir kalıba döküldükten sonra yine cam sıcakken üzerine çentik atılarak yapıldığı söylenmektedir. Roma cam çubuklarındaki spiralli değnek kısımlarının yapım tekniği ile ilgili olarak bkz. Stern 2001, 396, kat. no. 228: E. M. Stern tarafından tanıtılan ve Ernesto Wolf Koleksiyonunda bulunan cam çubuğun spiralli değnek kısmı, görünümü ve işlenişi bakımından Silifke Müzesi örneğiyle benzerlik göstermektedir. Aynı tipin diğer benzerleri ile ilgili olarak bkz. Stern 2001, 366.

Silifke Müzesi koleksiyonunda yer alan diğer cam çubuk örneğinin ise (müze env. no. 892) sadece bir uçtaki yuvarlak halkası (Çap = 2.7 cm.) ile burgulu çubuk kısmının 9.2 cm'lik bir bölümü korunmuştur (Lev. 6-7). Bu nedenle diğer uçla ilgili olarak bir tamamlama yapmak için elde yeterli veri yoktur. Ancak, bunun da yukarıda tanımlanan diğer çubuğa benzer bir yapıda olması ya da Roma camcılığındaki birçok örnek gibi kayıp ucunun düz bir disk biçiminde sonlanması olasıdır. Doğal yeşil camdan yapılmış olan eser, 1969 yılında bir “mezar buluntusu” olarak müze envanterine kaydedilmiştir. Böylece, müzeye satın alma veya zorunlu yolu ile ulaşmamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, büyük bir olasılıkla yine Silifke’de ya da yakın çevresinde müze tarafından yapılan bir mezar kazısında bulunmuş olmalıdır.

Adı geçen bu iki eserin hangi koşullar altında ele geçtikleriyle ilgili ayrıntılı bilgilere sahip değiliz. Ancak, müze kayıtları sayesinde bunlardan birinin Seleucia ad Calycadnum’da bulunmuş olduğunu kesin olarak belirleyebilmekteyiz. Diğerinin ise büyük olasılıkla ya Seleucia ad Calycadnum ya da yakın çevresinde bir mezarda bulunmuş olduğunu kabul etmek yanlış olmayacaktır. Böylece, adı geçen iki örnek Roma camcılığında iyi tanınan bir grubun üyelerinin Dağlık Kilikia’daki varlıkları ve kullanımları kanıtlanmış olmaktadır³.

Bu bilgi, cam çubukların Roma dünyasındaki dağılımları konusuna Silifke eserlerinin bir katkısıdır. Ancak, asıl önemli olan ve bu çalışmada ele alınacak olan konu, Silifke Müzesi örnekleri ışığında Roma dünyasında cam çubukların işlevleri, kullanım biçimleri ile ilgili olacaktır.

Roma Dünyasında Cam Çubuklar: Tarihleme - Köken - Dağılım

Camdan yapılmış çubukların kökeni konusunda yapılacak bir inceleme, onların en erken örneklerinin İtalya’da el dokumacılığı bağlamında “öreke” olarak kullanılmalarını ve aynı zamanda ölü hediyesi olarak mezarlara bırakılmakta olduklarını gözler önüne sermektedir. Bu konudaki arkeolojik veriler, MÖ 7. ve 6. yüzyıla ait Orta İtalya mezar buluntularına kadar dayanmaktadır⁴. Seneca’nın *Naturales Questiones* (Doğa Araştırmaları) adlı yapıtında cam çubuklardan söz etmesi, MÖ

---

3 Düzlük Kilikia’da cam çubukların varlığını düşündürebilecek bazı örnekler Adana Müzesi koleksiyonunda yer almaktadır: Stern 1989, 595-605, Res. 10 (9-10).

4 Gleba 2008, 113, 121, Fig. 83 E.

1. yüzyılda bu nesnelerin varlığının bir kanıtı olarak görünmektedir⁵. Seneca'ya göre, cam çubuğa güneş ışığı yandan vurduğunda, gökkuşağı renkleri yayılır ve bu olay, güneş ışığının kırılması sonucu ortaya çıkan bir renk değişimidir⁶.

Ancak, Roma dünyasında tipik sayılan, oldukça geniş bir coğrafi dağılıma sahip olan cam çubukların Erken İmparatorluk Dönemi'nden başlayarak yaygınlık kazandıkları ve tipik Roma cam formlarından biri haline geldikleri arkeolojik kontektlerden gelen malzeme sayesinde eskiden beri bilinmektedir⁷. Arkeolojik veriler, cam çubukların MS 1. yüzyılda ortaya çıktıktan sonra MS 2. yüzyıl içinde de kullanımlarının sürdüğünü göstermektedir.

Cam çubukların Roma dünyasında oldukça geniş bir coğrafi yayılımının bulunduğu görülmektedir. Başlangıçta Batı Roma örnekleri daha iyi tanınmaktayken⁸, Doğu kökenli örnekleri de içeren cam çubukların çeşitli müze koleksiyonlarında yer alması, tüm imparatorluk toprakları genelinde bu eserlerin yaygınlığını göstermiş bulunmaktadır⁹. Bu konuda özellikle Türkiye'deki müze koleksiyonlarında yer alan¹⁰ ve ülkede yapılan kazılarda bulunan¹¹ örneklerin sayısı oldukça fazladır.

5 Dar ya da ahşap bir çubuk gibi köşeli cam çubuklardan Seneca söz etmektedir: *Naturales Quaestiones* 1.7.1; Stern 2001, 365

6 Seneca, *Natural Questions* (translated by H. M. Hine), The University of Chicago Press, Chicago – London 2010, 152.

7 Isings 1957, 94-95.

8 Isings 1957, 94-95.

9 Bugün dünyadaki birçok müze koleksiyonunda da cam çubukların örnekleri yer almaktadır: ABD'de Newark Müzesi Koleksiyonu: Auth 1976, kat. no.158, no. 213; California- Los Angeles, H. Cohn Koleksiyonu: von Saldern 1980, 112. Bu koleksiyondaki örneğin benzerlerinin Kopenhag Ulusal Müzesi'nde, Tel Aviv'deki Haaretz Müzesi'nde bulunduğu belirtilmektedir; Princeton University Art Museum: Antonaras 2012, 299, kat. no. 507; Kanada'da Royal Ontario Museum'dan Kıbrıs kökenli olduğu söylenen örnekler: Hayes 1975, 158-159,186, kat. no. 656 A-B; Almanyada E. Wolf Koleksiyonu: Stern 2001, 396. kat. no.228; Köln'deki Römisch-Germanischen Museum Koleksiyonu: Fremersdorf 1984, 112-113, no.253.

10 Türkiye'deki müze koleksiyonlarında bulunan cam çubuk örnekleri konusunda bkz. Ankara'da Yüksel Erimtan Müzesi: Lightfoot-Arslan 1992, 219-220, kat. no. 147-149; İstanbul – Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları AŞ Koleksiyonu: Canav 1985, 36, 143, kat. no. 15; Adana Müzesi Koleksiyonu: Stern 1989, 595-605, Res. 10 (9-10); İstanbul-Eski Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu (şimdi Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu): Akat 1984, 24-25, res. 48-49.

11 Denizli Eumeneia kazısı buluntusu: Bilgin – Okunak 2011, 139, Res. 23; Ankara,

Ayrıca, bunların hemen hepsinin mezar buluntuları olmaları da dikkat çekmekte; Erken İmparatorluk Dönemi mezar geleneği içinde cam çubukların Roma dünyasındaki ve özellikle de Anadolu'daki yerine işaret etmektedir.

Cam Çubukların İşlevleri

Daha 1950'li yıllarda Roma cam formlarının ayrıntılı bir dökümünü yaparak, somut arkeolojik verilerle tarihlenen örnekleri sınıflayan ve her forma bir ad ve numara veren C. Isings'in dikkatini cam çubukların da çektiği anlaşılmaktadır. Onları "karıştırma çubuğu" olarak adlandıran Isings, "Romalılar nerede varlarsa, bu cam çubukların da orada bulunduğunu" bir yandan belirtirken; bir yandan da bunların ne amaçla kullanıldıklarının bilinmediğini sözlerine eklemektedir¹². Roma camcılığı konusunda çalışanların ellerinden düşürmedikleri "Roman Glass from Dated Finds" kitabının yazarı C. Isings'in bu söyledikleri etkili olmuşa benzemektedir ki, ondan sonra cam çubukların işlevleri konusunda yorum ve öneriler duyulmaya başlamaktadır:

Elbette ki en kestirme yol, Isings'in de yaptığı gibi, bunların "karıştırma çubukları" olduğunu belirtip geçmektir. Birçok katalog ya da yayında cam çubukların işlevleri; bunların neyi (kozmetikler ama hangileri?) ve nasıl karıştırmak için kullanılmış oldukları konusunda herhangi bir değerlendirme yapılmaz ve "karıştırma çubuğu" denilip, geçilir¹³. Ancak, konu ile ilgili ayrıntıları düşünenler, yorum ve önerilerde bulunanlar da elbette ki vardır:

İlk bakışta, bu cam çubukların kozmetik yağların, sıvıların, "unguent"lerin karıştırılması ve bu malzemelerin bulunduğu unguentarium'lardan alınması için kullanılmakta oldukları yönündeki düşünce öne çıkmaktadır¹⁴. Hatta Kıbrıs buluntularını içeren Cesnola Koleksiyonu'ndaki cam çubuklardan şişelerin içinde ele

---

Nallıhan, Çayırhan Iuliopolis Nekropolisi buluntusu: Arslan – Bayrak 2011, 46-47; Muğla, Milas, Mylasa buluntusu: Özet 1998, 93, no. 55; İzmir, Tire, Akarca, Gandak Mevkii buluntusu: Gürlü 2000, 117, no. 141; Burdur, Ağlasun, Sagalassos buluntusu: Tolun-Talloe-Waelkens 2019, 463, kat. no. 219; Zeugma Villa-A buluntusu: Erten-Gençler 2012, 305-306, fig.I.8-9; Çorum-Sungurlu buluntusu: Özet 1987, 602, no.4.

12 Isings 1957, 94-95, Form 79.

13 von Saldern 1980, 112; Lightfoot-Arslan 1992, 219-220, kat. No. 147-148.

14 Vessberg-Westholm 1956, 212.

geçen örneklerin varlığından söz edilmektedir¹⁵. İsviçre'deki Ticino kantonunda da unguentarium ve cam çubukların bir arada buldukları söylenmektedir¹⁶. Gerçekten de bu cam çubuklarla birlikte kullanılmaya uygun ölçü ve biçim özelliklerine sahip olan uzun boyunlu şamdan biçimli unguentarium'lar Roma camcılığında çubuklarla eş zamanlı olarak üretilmektedirler. Bu nedenle de cam çubuklarla bir arada kullanılmaları kronolojik anlamda da mümkün görünmektedir. S. Auth, Newark Müzesi koleksiyonundaki örnekten yola çıkarak, bu çubuk üzerindeki hareketli cam halkanın unguentarium'un ağzını kapatmak üzere bir tıpa gibi kullanılmakta olduğunu söylemektedir¹⁷. Ancak Newark Müzesi koleksiyonunda yer alan bir ucu yuvarlak halka, diğer ucu masif camdan bir kuş biçiminde tasarlanan çubuğun nasıl olup da unguentarium'un dar ağzından geçeceği sanki hesaplanmamış gibidir.

Roma dünyasında cam çubukların işlevleri konusunda çok da dile getirilmeyen bir diğer öneri ise, onların papirüs rulolarını okurken bir tür işaret değneği kullanılan aletler olduğu yönündedir¹⁸.

Cam çubukların el dokumacılığında, yün örgü işlerinde "öreke" olarak kullanılmakta oldukları, diğer olası işlevlerinin yanı sıra önerilmekte; bu en çok kabul gören bir öneri olarak ortaya çıkmaktadır¹⁹. Örekelere eğirilerek iplik haline gelen yün sarılmakta; böylece örülmeden ya da dokunmadan önce iplik düzenli bir yumak halinde dolaşmadan saklanabilmektedir. Örekelerin Roma kadınlarının yaşantılarındaki yeri, mezar stellerine de yansımaktadır. Ancak, cam kadar kırılğan bir malzemenin bu amaçla kullanımında bazı kısıtlamalar olmalıdır. İtalya'da Monte Soriano – Mazzano Romano mezarında bulunan erken tarihli (MÖ 7. ve 6. yüzyıllar) cam örekenin içinin demirden yapılmış olduğu belirtilmektedir²⁰. Bu da tek başına camdan yapılmış bir örekenin gerçek amacı için kullanımının güçlüğüne, araya madeni bir destek yerleştirmenin gerekliliğini kanıtlamaktadır. Kaldı ki, benzer formdaki çubukların Roma dünyasında ahşap, madeni ya da kemikten de yapılmış örnekleri de bulunmakta; bunlar günlük yaşamda öreke

---

15 Lightfoot 2017, 302.

16 Stern 2001, 365.

17 Auth 1976, 158, kat. No.213.

18 Stern 2001, 365.

19 Stern 2001, 366.

20 Gleba 2008, 121.

olarak kullanılmaya çok daha elverişli olan, dayanıklı malzemeden yapılmış işlevsel alet niteliği taşımaktadırlar. Bu durumda, camdan yapılmış örekeler daha çok işlevsel eşyalar değil, kadın mezarlarına bırakılan sembolik anlam taşıyan armağanlar olmalıdır²¹.

Cam çubukların Roma dünyasındaki işlevlerinden biri de onların mimari uygulamalar kapsamında kullanımlarıdır. Erken İmparatorluk Dönemi'nden başlayarak İtalya'da cam malzeme kullanımının mimaride sağladığı imkânlar fark edilmiştir. Döküm tekniğinde üretilen renkli cam levhalara mimari dekorasyonda yer verilmesinin yanı sıra, pencere camı kullanımının da en erken örnekleri bu aşamada saptanmaktadır. Ancak, bizim konumuz bakımından asıl ilgi çekici olan, ele aldığımız cam çubuk örneklerine benzeyen çeşitli renklerdeki burmalı cam çubukların duvar ve tonoz mozaik panolarının bordür ve çerçevelerindeki veya pilasterlerin kenarlarındaki yaygın kullanımlarıdır²². Bunun güzel bir örneği ABD'deki Corning Cam Müzesi'nde bulunan bir mimari elemana ait parçadır. Bu, aquamarin, saydam, mavi ve opak beyaz renkteki camların henüz sıcakken burmalı biçim verilmiş çubuklar haline getirilmesi ve yine camdan tessera'larla birlikte beyaz alçı ile grimsi renkteki beton üzerine yapıştırılması ile oluşturulmuştur. Söz konusu örnekte cam çubukların kullanıldığı mimari dekorasyon parçasının bir pilasterin ya da bileşik sütunun duvara bağlandığı kenarında kullanıldığı anlaşılmaktadır²³. Böylece, cam çubukların Roma duvar ve tonoz dekorasyonunun bir elemanı olarak kullanımı kanıtlanmış bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Roma dünyasında cam çubukların işlevlerini değerlendirirken öncelikle, bunların tiplerinin olduğu ve buna bağlı olarak da birden çok amaçla kullanılmış olabilecekleri düşünülmelidir. Bilindiği gibi, cam çubukların daha basit olanlarının yanı sıra dışarıya çıkıntı yapan bölümleri bulunan süslemeli tipleri bulunmaktadır.

---

21 Cam çubukların (örekelerin) kadın mezarlarındaki sembolik nitelikleri konusunda birbiri ile uzlaşan fikirler öne sürülmüş bulunmaktadır: Stern 2001, 366; Facsády 2008, 170. Sagalassos'ta ele geçen cam çubuğun hem ölçüleri, hem de malzemesi (cam) nedeniyle işlevsel olmadığı özellikle belirtilmekte ve bunun dokuma üretim aletinin minyatür ölçüdeki bir örneği olduğu söylenmektedir: Tolun-Talloe-Waelkens 2019, 463, kat. no. 219.

22 Grose 1989, 356-358, fig. 170; Dunbabin 1999, 238.

23 Goldstein 1979, 263-264, kat. no. 791.

“Basit Tip” olarak tanımlayabileceğimiz bir ucu halka şeklinde biçimlendirilmiş, diğer ucu da cam sıcakken bastırılarak düzleştirilmiş küçük bir disk olarak şekillendirilmiş en sade, girintisi çıkıntısı bulunmayan, klasik formu ile cam çubukların Roma dünyasında belirgin bir yaygınlığı olduğu açıktır. Bunların gerçekten de kaşık ya da spatula gibi çeşitli sıvıları, unguent’leri birbirine karıştırmak amacıyla kullanılmış olmaları akla yatkındır. Zaten daha önce de belirttiğimiz gibi, arkeolojik kontektlerde bir arada bulunan cam çubuklarla, unguentarium’lar da bulunmaktadır. Roma camcılığında özellikle MS 1. ve 2. yüzyıllarda sıklıkla rastlanan şamdan biçimli unguentarium’lar, cam çubuklarla kullanılmaya çok uygun görünmekte; aynı tarihlere ait bulunmaktadırlar.

Ancak, yukarıda belirtilen sade tipteki çubukların yanı sıra, çok daha özenle yapılmış, çoğu kez bir uçları yine halka; çubuk kısımları burgulu, diğer uçları minyatür bir cam bezemeye (genellikle de bu bir masif bir kuş olmaktadır) sahip bulunan gösterişli çubuklar da vardır. Bu durumda, adı geçen süslü, özenli örneklerin işlevleri konusunda daha ayrıntılı önermelerde bulunmak mümkün görünmektedir. Konu ile ilgili olarak Silifke Müzesi koleksiyonundaki Seleucia ad Calycadnum buluntusu olan kuşlu örnek ışığında süslü cam çubuk tipi ile ilgili bir değerlendirme yapılırsa, üretiminde kullanılan hassas işçilik ve sahip olduğu estetik değer nedeniyle bu buluntuyu öncelikle kendi başına bir “sanat eseri” olarak kabul etmek gerekir. Bu bakımdan eser, bir günlük kullanım nesnesi olmaktan uzaklaşmaktadır. O halde bu seçkin yapıtın nasıl bir işlevi olabilir?

Cam çubuğun bir ucuna uygulanmış kuş figürünün yukarıda tutulması için tasarlandığı anlaşılmaktadır. Diğer uç ise bir halka ve parmak desteğinden oluşan şekilde biçimlendirilmiştir. İşaret parmağı halkadan geçmekte, çubuğun dik olarak tutulması için alttan baş parmak destek vermektedir (Lev. 8). Böylece, cam çubuk “taşınmak üzere tasarlanan bir nesne” olarak ortaya çıkmakta; nekropolis buluntusu olarak ele geçen adı geçen çubuğun cenaze ritüelleriyle olası ilişkisi akla gelmektedir. Böyle düşünüldüğünde, cam çubukların önce cenaze alayında elde taşındıktan sonra mezara bırakılan bir armağan olarak düşünülmesi olasıdır.

Bilindiği gibi, çeşitli önemli olaylar nedeniyle alayların oluşturulması Roma yaşantısında yer almakta; bunlar içinde cenaze alayları özel önem taşımaktadır. İtalya’da Aquileia Müzesi’nde Geç Cumhuriyet – Erken

İmparatorluk Dönemi'ne ait Amiternum Kabartması, Roma cenaze alayının (*pompa*) canlı bir tasviridir. Bu mermer kabartmada, ölen kişiyi temsil eden ve uzanan figürün elinde kısa bir asa tutmakta olduğu; bunun belki de onun hayattayken sahip olduğu görevi simgelediği söylenmektedir²⁴. Bu yorum, asa veya değnek/çubuk benzeri nesnelere Roma cenaze ritüelindeki simgesel yerini yansıtmaktadır. Camdan çubukların kadınlara yaşadıkları süre boyunca eşlik eden yün eğirme, dokuma işleri; parfüm ya da kokulu yağ (*unguent*) kullanımı vb. işlerin bir simgesi olarak ölü kültü ritüelleri kapsamında kullanımı mümkün görünmektedir.

Historiai adlı yapıtında Roma'da asillerin cenaze alayı tanımlaması yapan Polybius'a göre, törende *fascēs* adı verilen değnek demetleri, baltalar ve semboller taşınmaktadır²⁵. Elbette ki, Seleucia'da, taşra topraklarında yapılan alçakgönüllü bir cenaze törenini Roma asilzadelerinin görkemli cenaze alaylarıyla karşılaştırmak mümkün değildir. Ancak, Polybius'un anlatımı, kökenleri daha da eskiye dayanan cenazelerde sembollerin / standartların taşınması geleneğinin Roma'da en üst düzeyde devam ettiğini göstermektedir. Roma cenaze geleneği bağlamında ve yukarıdaki veriler ışığında konu değerlendirildiğinde, cam çubukların/asaların da cenaze alaylarında (kadınların en çok kullandıkları aletlerden biri olarak simgesel anlamlarıyla) "taşındıklarını" düşünmek – onların taşınmaya uygun tasarımlarını da (Lev. 8) hesaba katarak – mümkündür.

Bilinen ve kanıtlanan diğer işlevlerinin yanı sıra "taşınmak" üzere yapılmış nesnelere olduklarını önermekte olduğumuz cam çubukların Roma dünyasında bugüne kadar kaydedilenlerinin büyük çoğunluğunda (Silifke Müzesi Koleksiyonu örneği de dahil olmak üzere) kuş tasvirlerinin yer alması da dikkat çekicidir²⁶. Bu nedenle, kuşun Roma dünyasında, özellikle de ölümlle ilgili olan sembolik anlamlarına da değinmekte yarar bulunmaktadır. Roma geleneğinde ölüm ile kuşları ilişkilendiren yansıtan mezar yazıtları²⁷ olduğu gibi, ölen imparatorların

24 Toynbee 1971, 46.

25 Polybius, 6.53 (https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Polybius/6*.html)

26 Silifke Müzesi örneği dışında bugün Macaristan'da yer alan Roma'nın Pannonia Eyaleti'nin başlıca kentlerinden biri olan Aquincum'dan mezar buluntuları içinde yer alan cam kuşların betimlendikleri görülmektedir. Bunun dışında, Kuzey Karadeniz'de Kerç'den de kuşlu bir cam çubuğun olduğu ifade edilmektedir: Facsády 2008, 165-173.

27 Erasmo 2008, 176.

ruhlarının dünyadan cennete kuşlar tarafından taşındığı yönünde inanışların da olduğu bilinmektedir. Örneğin, Herodianus'un anlatımına göre, Septimius Severus'un cenaze töreninde salıverilen kartal, onun tanrılar katına çıkmasını sağlamıştır²⁸. Roma dünyasında kuşlarla ölüm arasındaki ilişkiyi yansıtan arkeolojik veriler de vardır. Roma mezarlarında kuş kemiklerinin yanı sıra kuşların tasvir edildiği metal ya da terracotta figürin vb. ölü hediyelerine rastlanmaktadır²⁹. Canlı renklerde camdan yapılmış, içlerine bir çeşit pudranın konulduğu düşünülen kuş şeklindeki vazolar da MS 1. yüzyılda Roma mezarlarında ele geçmektedir³⁰. Bu örneklerle kuşlu cam çubukları da eklemek mümkündür. Böylece, kuşların süslediği cam çubukların, Roma mezarları ve cenaze ritüeliyle ilişkili olduğunu önermek yanlış olmayacaktır.

Her iki ucu da düz (halka vb. şekilde biçimlendirilmiş uçları olmayan) burmalı bir kalem gibi olan cam çubukların doğrudan mimari dekorasyon amacı ile kullanıldıkları, yukarıda belirtildiği gibi, kanıtlanmış durumdadır. Bunun cam çubukların günlük yaşamda birer alet olarak varlıklarından çok farklı bir kullanım alanı olduğu açıktır. Ancak, cam çubukların çeşitli renkteki camların burgu yapılarak birleştirildiği ışıklı ve çekici nesnelere olmaları, mimaride onlara yer verilmesinin, dekorasyona ilham kaynağı olmalarının nedeni olmalıdır.

İster basit, ister süslemeli tipte yapılmış olsunlar, cam çubukların ortak işlevi konusunda kesin olan, onların saydam, narin ve çekici yapılarıyla mezarlarda ölü hediyesi olarak kullanılmalarıdır. Bunlar elbette ki, mimaride yeri olan düz tipteki çubuklar değildirler. Cam çubukların bir ucu halka diğer ucu basit bir disk biçimindeki basit tiplerine de; bir ucu yine halka ancak diğer ucu kuş vb. dekorasyona sahip daha gösterişli tiplerine de Roma mezarlarında rastlanmaktadır. Bunların hemen hepsinin kadınlara ait mezar kontektleri içinde ele geçmiş olmaları, onların kadın mezarlarında sevilen ölü hediyeleri olduklarını göstermektedir. Başta Anadolu örnekleri olmak üzere mezar stellerinde de el dokumacılığında kullanılan aletler tasvir edilmekte; bunların içinde örnekler de yer almaktadır. Mezar stellerinde kadınları nitelemek için akla gelen ilk sembollerden birinin de örgü ve dokumayla ilgili nesnelere

---

28 Herodianus, *Historiarum Libri*, 4.2.11: www.livius.org/sources/content/herodian-s-roman-history/herodian-4.2

29 Lauwerier 1993, 75-82.

30 Isings 1957, 27, Form 11; Stern 1977, 49-52.

olması, bu işlerin onların hayatlarında tuttuğu geniş yeri yansıtmaktadır. Ayrıca, bu betimlemelerin o kadınların evlilik hayatlarını ve bir kocalarının olduğunu sembolize ettiği söylenmektedir³¹. Buna güzel bir örnek olarak Eskişehir Müzesi koleksiyonundan Phrygia Bölgesi, Seyitgazi – Nakoleia buluntusu Aurelia Mania'nın kocası Manes ve oğulları için yaptırdığı mezar steli ya da buluntu yeri bilinmeyen Agathemeris'in mezar steli verilebilir. Söz konusu mezar stelleri üzerindeki kabartmalarda yün eğirmek için kullanılan iğ ve öreke yan yana betimlenmektedir³² (Lev. 9). Bir diğer Anadolu örneği de Bithynia kökenli bir lahit üzerindeki kabartmadır. Burada da kline üzerinde uzanan karı koca tasvirinde yine bir iğ ve örekeye yer verilmektedir³³.

Sonuç olarak, cenaze ritüelinde yeri olan, mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılan cam çubuklar, kadınların yaşamları boyunca kozmetik amaçla ya da örgü, dokuma işlerinde öreke olarak hep kullandıkları bir aleti temsil etmektedir. Roma dünyasında *Mater Familias*'ın sahip olduğu erdemlerden birinin de yün eğirmek olduğu mezar yazıtlarına yansımakta; düğün hediyesi olarak geline öreke verilmekte olduğu söylenmektedir³⁴. Böylece, kadınların henüz yaşarlarken de sahip olmaktan memnun oldukları, sık sık kullandıkları bu zarif nesnelere önce onların cenaze törenlerinde taşınması; daha sonra da mezarlarına bırakılması yaygın bir Roma geleneği olmalıdır. Bunlar, gerçek hayatta kullanılan dayanıklı malzemedan yapılmış örekelerin saydam, renkli bir malzeme olan camdan yapılmış sembolik replikaları olmalıdırlar. Böylece, cam çubuklar sevilen bir anneye, eşe, kız kardeşe, sevgiliye içten ve kederli bir vedayı yansıtmaktadırlar.

---

31 Facsády 2008, 170.

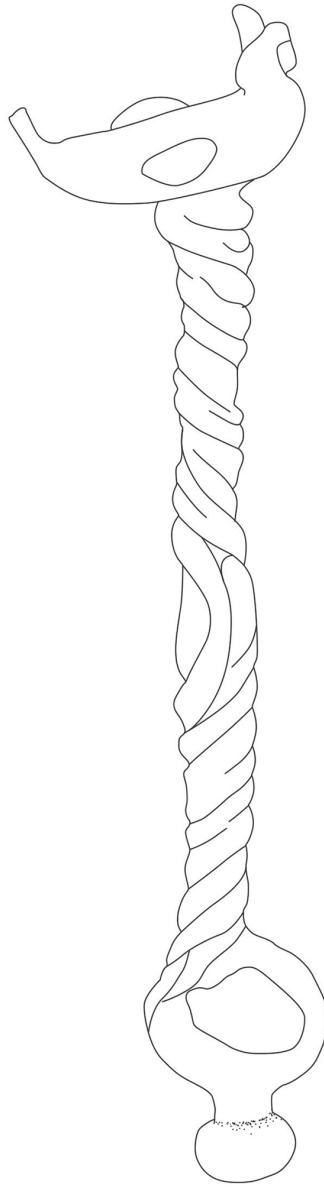
32 Akyürek Şahin – Uzunoğlu 2019, Aurelia Mania Steli: 159, no.23; Agathemeris steli: 151, no.12.

33 Trinkl 1996.

34 Facsády 2008, 170.

Levha 1.

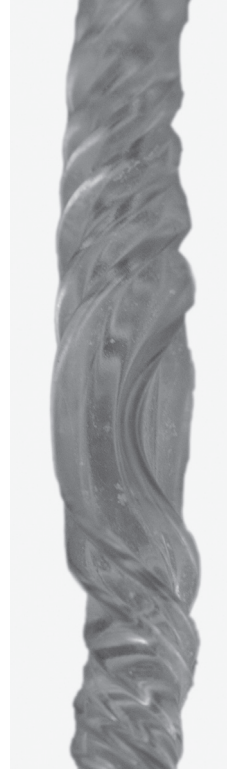
Levha 2.

Levha 3.

Levha 4.

Levha 5.

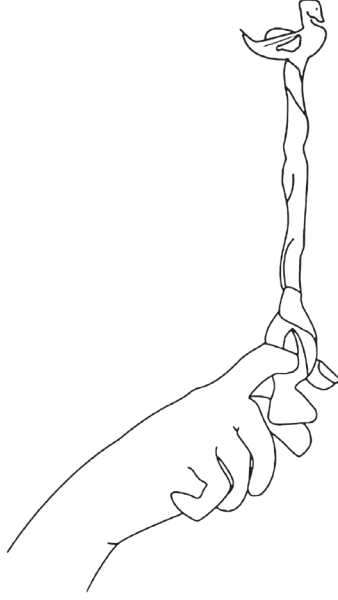

Levha 6.

Levha 7.

Levha 8.

Levha 9.

Kaynakça

Akat 1984

Akat, Y. – Fıratlı, N., - Kocabaş, H., Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu Cam Eserler Kataloğu – Catalogue of Glass in the Kocabaş Collection, İstanbul.

Akyürek Şahin – Uzunoglu 2019

Akyürek Şahin, E. – Uzunoglu, H., “Neue Inschriften aus dem Museum von Eskişehir”, *Gephyra* 18, 137-191.

Antonaras 2012

Antonaras, A., *Fire and Sand – Ancient Glass in the Princeton University Art Museum*, New Haven.

Arslan – Bayrak 2011

Arslan, M. – Bayrak, “Eski bir Kentin İzinde Juliopolis”, *Karaf*, 48 (Ekim-Aralık 2011), 46-51.

Auth 1976

Auth, S. H., *Ancient Glass at the Newark Museum*, Newark - New Jersey.

Bilgin – Okunak 2011

Bilgin, M. – Okunak, M., “2.8. Eumeneia Mezar Tipleri ve Ölü Gömme Gelenekleri Üzerine Bir Genel Değerlendirme”, *Eumeneia – Şeyhlü – Işıklı* (ed. B. Söğüt), İstanbul, 125-145.

Canav 1985

Canav, Ü., *Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Cam Eserler Koleksiyonu*, İstanbul.

Dunbabin 1999

Dunbabin, K. M. D., *Mosaics of the Greek and Roman World*, Cambridge.

Erasmus 2008

Erasmus, M., *Reading Death in Ancient Rome*, The Ohio State University Press, Columbus.

Erten 2018

Erten, E., *Silifke Müzesi Cam Kataloğu*, Ankara.

Erten – Gençler Güray 2012

Erten, E. – Gençler Güray, Ç., “Glass Finds from Villa-A in Zeugma, Gaziantep – Turkey”, *Annales du 19e Congrès de l’Association Internationale pour L’Histoire du Verre*, ed. I. Lazar, Piran, 304-313.

Facsády 2008

Facsády, A. R., “Glass Distaff from Aquincum: Symbol or Tool?”, *Anodos – Studies of the Ancient World* 8, 165-173.

Fremersdorf 1984

Fremersdorf, F. – Polónyi-Fremersdorf, E., Die Denkmäler des Römischen Köln – Die Farblosen Gläser der Frühzeit in Köln 2. und 3. Jahrhundert, Mainz am Rhein.

Gleba 2008

Gleba, M., Textile Production in Pre-Roman Italy, Oxbrow Books – Ancient Textile Series, Vol. 4, Oxford.

Goldstein 1979

S. M. Goldstein, Pre-Roman and Early Roman Glass in the Corning Museum of Glass, Corning – New York.

Grose 1989

D. F. Grose, The Toledo Museum of Art – Early Ancient Glass, Toledo - Ohio.

Gürler 2000

Gürler, B., Tire Müzesi Cam Eserleri, Ankara.

Hayes 1975

Hayes, J. T., Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum – A Catalogue, Toronto.

Isings 1957

Isings, C., Roman Glass from Dated Finds, Archaeologica Traiecta 2, Groningen / Djakarta.

Lauwerier 1993

Lauwerier, R. C. G. M., “Bird Remains in Roman Graves”, Archaeofauna 2 (1993), 75-82.

Lightfoot 2017

C. S. Lightfoot, The Cesnola Collection of Cypriot Art: Ancient Glass, New Haven – London.

Lightfoot-Arslan 1992

Lightfoot, C. S. – Arslan, M., Anadolu Antik Camları: Yüksel Erimtan Koleksiyonu – Ancient Glass of Asia Minor: The Yüksel Erimtan Collection, Ankara.

Özet 1987

Özet, A., “Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Cam Örnekleri ile Antik Çağda Cam Yapımı”, Belleten 51, 587-609.

Özet 1998

Özet, A., Dipten Gelen Pırlıta – Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri, Ankara.

von Saldern 1980

von Saldern, A., Glass 500 B.C. to A.D. 1900 – The Hans Cohn Collection, Mainz am Rhein.

Stern 1977

E. M. Stern, Ancient Glass at the Fondation Custodia (Collection Frits Lugt) Paris, Groningen.

Stern 1989

Stern, E. M., “Adana Bölge Müzesinde Sergilenmekte olan Cam Eserler”, Belleten, Cilt LII (Ağustos-Aralık 1989), sayı: 207-208, 595-605.

Stern 2001

Stern, E. M., Roman, Byzantine and Early Medieval Glass 10BCE – 700 CE – Ernesto Wolf Collection, Ostfildern – Ruit.

Tolun-Talloe-Waelkens 2019

Tolun, E.-Talloe, P.-Waelkens, M., Bir Zamanlar Toroslar’da – Sagalassos – Meanwhile in the Mountains, İstanbul.

Toynbee 1971

J. M. C. Toynbee, Death and Burial in the Roman World, Baltimore – London.

Trinkl 1996

Trinkl, E., “Ein Set aus Spindel, Spinwirtel und Rocken aus dem Sarkophag in Ephesus”, Forum archaeologicae 1.IX, <https://www.archaeologie-online.de/links/detail/2207.php>

Vessberg-Westholm 1956

Vessberg, O. - Westholm, A., The Swedish Cyprus Expedition, Vol. IV, Part 3, The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus, Lund.

Seleucia | Sayı X | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis
Fikret K. Yegül

9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzuan Caman

35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında
Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
*Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in
The Light of Two Examples from The Museum of Silifke*
Emel Erten

57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde
Lale Yılmaz - Halil Sözlü

75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz

97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce

127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile
Ölü Gömme Gelenekleri
*Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period
Tombs of Phocaea*

Sabri Arıcı

155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir
Mezar Steli
*A Grave Stele at the Hellenistic Period from Mersin
Museum*

Ulus Tepebaş - Handegül Canlı

185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme
Cam Buluntuları
Early Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

201

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve
İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
*Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped
Tunnels in Pontos Region*

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut

227

Bingöl Şerevdirin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve
Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
*The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock
Settings of Bingöl Şerevdirin Plateau*

Sırrı Tiryaki

251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church
Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak

269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı
Kabartmalı Kâseler

The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz

297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başlı Saplı Bir Patera
*A Terracotta Handled Patera with Ram Head from Miletus
(Ionia)*

Reyhan Şahin

329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Trygiph-Metope Friezes from the Tarsus Museum
Gamze Evgen

355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
*Some Observations on The Excavation in The Monastery
of Olba*

Murat Özyıldırım

375

Kitap Tanıtımı

Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins
to Late Antiquity

Emel Erten

389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir
Kemik Objeleri

Halil Özkan

395

ISSN 2148-4120

ISBN 978-605-9636-41-2

9 786059 636414

